

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/18/13-15>

Məxluqə Eldəniz qızı Qasimova
Bakı Avrasiya Universiteti
magistrant
mxlqasimova@gmail.com

MUSA YAQUB POEZİYASININ ESTETİZMİ VƏ BƏDİİ MEYARLARI

Xülasə

Azərbaycan poeziya ənənəsinin davamçılarından olan ustad şairlərdən biri də Musa Yaqub olmuşdur. XX əsrin ortalarından etibarən Azərbaycan ədəbi mühitində öz seirləri ilə Azərbaycan bədii irsini zənginləşdirən Musa Yaqubun bədii estetikası xüsusilə diqqət çəkir. O, öz şeirlərində yalnız forma cəhətdən deyil, mövzu baxımından da Azərbaycan poeziyasını zənginləşdirmişdir. Onun poeziyasının əsas xəttini təşkil edən mövzulardan ən öndə gələn vətən mövzusu olmuşdur. Bununla yanaşı o, insan xarakterini poetik dildə özünəməxsus estetiklə ifadə etmişdir. Musa Yaqubun poeziyasında diqqət ayırdığı mövzulardan biri də təbiət mövzusu olmuşdur. Təbiət təsvirlərində istifadə etdiyi poetik fiqurlar xüsusi ilə diqqət çəkir.

Açar sözlər: poeziya, estetika, bədii meyarlar, vətən, təbiət, insan

Makhluga Eldaniz Gasimova
Baku Eurasian University
master student
mxlqasimova@gmail.com

Aestheticism and artistic criteria of Musa Yagub's poetry

Abstract

Musa Yagub was one of the master poets who followed the tradition of Azerbaijani poetry. From the middle of the 20th century, the artistic aestheticism of Musa Yagub, who enriched Azerbaijan's artistic heritage with his works in the literary environment of Azerbaijan, is particularly noteworthy. In his poems, he enriched Azerbaijani poetry not only in terms of form, but also in terms of subject matter. Among the main themes of his poetry, the theme of homeland was the most prominent. At the same time, he expressed the human character in a poetic language with a unique aestheticism. Nature was one of the topics that Musa Yagub paid attention to in his poetry. The poetic figures he uses in his descriptions of nature are particularly noteworthy.

Keywords: poetry, aesthetics, artistic criteria, motherland, nature, man

Giriş

Poeziyada bədii estetik qavrayışın təməlinə gözəllik amili zövq faktoruna çevrilir. Təbiətin və xarakterin bir predmetidir, möcüzədir, nigarançılıqdır, həsrətdir, diqqətə sayan nəşə bir nəsnədir (şeydir)” (Hacızadə, 2008: 485).

Musa Yaqub şeirlərində zahirən nəzərə çarpmayan cəmiyyətdə geden global proseslərə toxunur: balacalar-böyükələr, tənhalər birləşmələr, ölümlər-dirilər. Cəmiyyətdəki insanlar təbəqələşirsə, bölünürsə məhvə, ölümə məhkum olurlar. Qlobal auranı ləkələmək, parçalamaq yaramaz, necə ki, Qarağacın taleyini insanlar, insan cəmiyyəti, insan fərdi yaşaya bilər.

Yaşıl taclı ağaclarla
Qarağacın ölüb gedir.
Əyilməyib son nəfəsdə,
Quruyurlar ayaq üstə bu ağaclar.
Bəlkə yaxın olsaydılar (Yaqub, 2007: 423),

Musa Yaqubun poeziyasında məzmun yükü fəal humanizmlə müşayiət olunur, sosial-mənəvi sərvətə çevrilir. “Ah, insan” şeirinə diqqət yetirək. Birbaşa Allaha müraciət yoxsa da, şairin iltiması humanizm axtarışdır, insanlığın riyakarlıqdan xilas, yalvarışdır.

Ürəyin ən uca məqamları var,
Bu qönçə məqamlar, incə məqamlar-
Duyğulu, uyğurlu, bir az qayğılı,
Belə nur məqamda, büllur məqamda
Bu dünya nə gözəl olur Allahım (Yaqub, 2004: 3)!

“Musa Yaqubda poetik pafos poetik yükün çəkisindən asılıdır. Şeirlərində dünya, kainat, insan bir-birlərini şərtləndirir. Vətəndaş, torpaq-vətən, məhəbbət-sevgi kimi bəşəri anlayışlar poetik məzmunun materiallarıdır. “Dünya”, “Ağlamayan uşaqlar”, “Tənhalıq”, “Tərəzi”, “Yaşamaq və həyat”, “Bir günah sənin” bir günah mənim və digər şeirləri müxtəlif mövzularda qələmə almışsa da, bir motiv-insan amili, vətəndaş mövqeyi, torpaq məhəbbəti humanizm, bir sözlə, poetik təfəkkür şairin dünyagörüşünün məhsuluna çevrilib şeirin predmetini işıqlandırır. Və bir ideya məzmununda birləşir (O görüşlər, 2016: 3).

Pafos bədii əsərin məzmun və formasını tamamlayır, poetik təsir gücünü əlvanlaşdırır, bədii yaradıcılığın bir prinsipidir və şair tərəfindən gözlənilir. Lakin bütün şairləri eyni qəlibə salmaq qeyri-mümkün həqiqətdir, fərdi yaradıcılıq manerasıdır, daxili-emosional mənbəyidir. M.Yaqubun poeziyasında bədii pafos emosionallığı ilə dərin fikrin, poetik konfliktin istiqamətni təşkil edir (Bu dünyanın qara daşı göyərməz, 2007: 1360).

Pafos ziddiyyətlərsiz ötürmüşür və zamanın dolaylarını özündə əks etdirir, lirik, dramatik, tragik, komik və qəhrəmanlıq tərzində, üslubunda meydana çıxır. Lakin bunları bir ümumi pafos – romantik pafos birləşdirir. Poeziyada bu keyfiyyət çatışmırsa, humanizmin, vətənpərvərliyin, əxlaqiyyətin mənalılığı və ifadəliliyi olmur. Misralar texniki-struktur ölçülərə cavab verir. Musa Yaqub belə bir poetik meyarı gözləmişdir, çünki onun özü vətəndaşdır”. Musa Yaqubun “Köhnə dərdə” şeiri kifayət edər ki, deyək şairin ovqatı daha dərinə köklənir və bəşəri etirazı şərtləndirir:

Yəqin ki, o şövlər,
Zövlər dəyişib –
Bu köhnə binanın təzə yiyəsi
Daha bundan sonra nələr deyəsi,
Qədim şəkəklər sökülüb gedir.
Pozulur yazısı möhür daşının,
Qazılır quyuğu tovuz quşunun (Fuad, 2005: 485).

“Musa Yaqub, ümumiyyətlə, poeziyasında “daşı” obrazlaşdırma bilmişsə o, təbiətin estetik xassələrini əvvəlcə qavramışdır, ona yiyələnməsi meyarını dəqiqləşdirmişdir. Daş taleylənmişsə bu qara daş dünəndən bu günə qayıdarmı? Estetiklikdən çıxış edən şairə bəllidir ki, gözəllik (daş da, qaya parçası da və s.) ümumbəşəridir, ona siyasilik donu geyindirilməməlidir” (Osmanoğlu, 2015: 3).

Çün bu dünyanın
Nə bu ocaq közərəsi, sənəsi,
Nə o günlər bir də geri dönəsi,
Qəm eləmə könlümün bir dənəsi-
Bu dünyanın qara daşı göyərməz (Bayramov, 2007: 3).

M.Yaqubda İnsan - Dünya paralleli yalnız poetik təsvirlə tamamlanmır, belə olsa idi, mübaligəsiz, şairin poeziyası adıləşərdi. Sənətin ecazkarlığına varanda, insan psixologiyasının və sosial davranışının doğurduğu müsbət və mənfi halları sənətdə mənimsəyəndə bu, səthi və geniş əks oluna da bilər. Lakin məxsusi poeziyada bu təsvir (tərənnüm) şairdən ecazkar istedad istəyir.

Ədəbiyyat

1. Hacızadə, N. (2008). Musa Yaqub - öz poeziyasının heykəli. Yada düşdü. Bakı: Araz, s.474-488.
2. Yaqub, M. (2007). Ah, insan; Nida; Bir yaz gecəsində; Mahnı: şeirlər; Ulduz. № 5, s.52-53.
3. Yaqub, M. (2004). Ruhumla söhbət: şeirlər. Bakı: Azərənəşr, 283 s.
4. O görüşlər. (2016). Ədəbiyyat qəzeti. 16 yanvar. № 2, 3 s.
5. Bu dünyanın qara daşı göyərməz. (2007). Cəm. Bakı: Azərənəşr, 1360 s.
6. Fuad, E. (2015). Vətənləşən Musa Yaqub... Yada düşdü. № 1, s.11-19.
7. Osmanoglu, M. (2015). Daş: Musa Yaqubun "İlahi, mən bu daşı götürüm, götürməyim?" şeiri haqqında. Ədəbiyyat qəzeti. 18 aprel. № 22/23, 3 s.
8. Bayramov, Q. (2007). Dünyamızın qara daşlarını göyərdən şair. Ədəbiyyat qəzeti. 18 may, 3 s.

Rəyçi: f.e.d. Fərəh Cəlil

Göndərildi: 09.01.2023

Qəbul edildi: 15.02.2023